

MILLIY GWARDIYA ORGANLARINING JAMOAT TARTIBIGA QARSHI JINOYATLARNING OLDINI OLISH FAOLIYATINING HUQUQIY ASOSLARI VA AMALIYOTI

Astanov Shaxzod Shoyimovich

O'zbekiston respublikasi jamoat xavfsizligi universiteti magistratura tinglovchisi

Annotatsiya: *O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasining jamoat tartibiga qarshi jinoyatlarning oldini olishdagi o'rni, huquqiy asoslari va amaliy faoliyati tahlil qilinadi. Shuningdek, mavjud muammolar hamda faoliyatni yanada takomillashtirishga doir takliflar ilgari suriladi.*

Аннотация: *В данной статье анализируется роль органов Национальной гвардии Республики Узбекистан в предупреждении преступлений против общественного порядка, их правовые основы, практическая деятельность и профилактические механизмы. Кроме того, освещается эффективность взаимодействия Национальной гвардии с другими правоохранительными органами в обеспечении национальной безопасности, а также использование современных информационных технологий в этой сфере.*

Annotation: *This article analyzes the role of the National Guard of the Republic of Uzbekistan in preventing crimes against public order, as well as its legal foundations, practical activities, and preventive mechanisms. In addition, the effectiveness of the National Guard's cooperation with other law enforcement agencies in ensuring national security and the use of modern information technologies in this field are highlighted.*

Kalit so'zlar: *Milliy gvardiya, jamoat tartibi, jinoyatchilikning oldini olish, huquqiy asos, profilaktika, xavfsizlik.*

KIRISH

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar doirasida aholining tinch va osoyishta hayotini ta'minlash hamda jamiyatimizda qonunga itoatkorlik va jamoat xavfsizligi madaniyatini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, jamoat xavfsizligini ta'minlash yo'nalishidagi ishlarni «Xalq manfaatlariga xizmat qilish» tamoyili asosida tashkil etishning mutlaqo yangi mexanizm va tartiblari joriy etilib, davlat organlarining jamoatchilik tuzilmalari bilan o'zaro maqsadli hamkorligi yo'lga qo'yildi. Shu bilan birga, jahonda kuchayib borayotgan turli xavf-xatar va ziddiyatlar, el-yurt tinchligi va osoyishtaligiga tahdidlar, pandemiya, tabiiy va texnogen ofatlar mas'ul davlat tuzilmalariga o'z faoliyatini «Barcha sa'y-harakatlar inson qadri uchun» degan ustuvor g'oya asosida yanada takomillashtirish vazifasini yuklamoqda⁴⁴.

Hozirgi davrda jamoat xavfsizligini ta'minlash masalasi har bir suveren davlat uchun strategik ahamiyatga ega. O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida huquqni muhofaza qilish organlarining faoliyati

⁴⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi (2021 yil 29 noyabr) PF-27-son farmoni // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 01.12.2021 y., 06/21/27/1116-son

tubdan yangilandi. Shu jarayonda Milliy gvardiyaning tashkil etilishi jamoat tartibini saqlash tizimini mustahkamlash yo'lidagi muhim qadamlardan biri bo'ldi.

Milliy gvardiya O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-avgustdagi PF-5106-sonli Farmoniga asosan tashkil etilgan bo'lib, uning asosiy maqsadi — fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qilish, jamoat xavfsizligi va osoyishtaligini ta'minlash, jinoyatlarning oldini olish va profilaktika choralari amalga oshirishdan iboratdir⁴⁵.

1. Milliy gvardiya faoliyatining huquqiy asoslari

Milliy gvardiyaning huquqiy maqomi, vazifalari va vakolatlari bir qator normativ-huquqiy hujjatlar bilan belgilangan:

✓ O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi – fuqarolarning huquq va erkinliklarini, davlat xavfsizligini ta'minlashda davlat organlarining majburiyatlarini belgilaydi.

✓ “O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to'g'risida”gi Qonun (2019-yil 29-mart) – Milliy gvardiyaning asosiy vazifalari, faoliyat tamoyillari va xodimlarning huquqiy maqomini aniqlab beradi⁴⁶.

✓ “Jamoat tartibini saqlash to'g'risida”gi Qonun – jamoat joylarida tartibni ta'minlash, fuqarolarning tinch hayotini saqlashga oid tartib-taomillarni belgilaydi⁴⁷.

✓ Prezidentning 2020-yil 18-dekabrda PQ-4921-son qarori – Milliy gvardiya faoliyatini zamonaviy axborot texnologiyalariga asoslangan tizimga o'tkazish chora-tadbirlari to'g'risida qabul qilingan⁴⁸.

✓ Mazkur huquqiy hujjatlar Milliy gvardiyaga jamoat xavfsizligini ta'minlash, ommaviy tadbirlarda tartibni saqlash, huquqbuzarliklarning oldini olish va tezkor profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish bo'yicha keng vakolatlar beradi.

2. Jamoat tartibiga qarshi jinoyatlarning huquqiy tavsifi

Jamoat tartibiga qarshi jinoyatlar – bu jamiyatdagi osoyishtalik, axloqiy me'yorlar va ijtimoiy munosabatlarga zarar yetkazuvchi xatti-harakatlar hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksida bunday jinoyatlar bir nechta moddalarda aks etgan. Jumladan:

✓ Bezorilik (JK 277-modda) – jamoat joylarida odobsiz, fuqarolarga nisbatan hurmatsizlik bilan ifodalangan xatti-harakatlar;

✓ Ommaviy tartibsizliklar (JK 244-modda) – odamlar xavfsizligiga tahdid soluvchi, zo'rvonlik bilan kechuvchi ommaviy harakatlar;

✓ Huquqni muhofaza qiluvchi organ xodimlariga qarshilik ko'rsatish (JK 219-modda) – davlat vakillarining qonuniy talablarini bajarmaslik;

✓ Qonunga xilof yig'ilishlar va yurishlar tashkil etish (JK 217-modda).

Mazkur jinoyatlarning barchasi jamoat tartibi va xavfsizligiga tahdid soluvchi omillar bo'lib, ularning oldini olish Milliy gvardiya faoliyatining asosiy yo'nalishlaridan biridir.

3. Milliy gvardiyaning jinoyatlarning oldini olishdagi amaliy faoliyati

⁴⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-avgustdagi PF-5106-son Farmoni “O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasini tashkil etish to'g'risida”.

⁴⁶ O'zbekiston Respublikasi Qonuni “O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to'g'risida”, 2019-yil 29-mart.

⁴⁷ “Jamoat tartibini saqlash to'g'risida”gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 2014-yil 12-sentabr.

⁴⁸ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 18-dekabrda PQ-4921-son Qarori “Milliy gvardiya faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”.

Milliy gvardiya jamoat tartibini ta'minlash va jinoyatlarning oldini olishda ko'p qirrali faoliyat yuritadi. Quyida ushbu faoliyatning asosiy yo'nalishlari yoritiladi:

✓ Profilaktik faoliyat – jinoyat sodir etish ehtimoli yuqori bo'lgan hududlarda muntazam patrul xizmatini tashkil etish, fuqarolar bilan suhbatlar o'tkazish, huquqbuzarliklar profilaktikasiga doir tushuntirish ishlarini olib borish.

✓ Axborot-texnologik nazorat – videokuzatuv tizimlari, dronlar va sun'iy intellektga asoslangan kuzatuv dasturlaridan foydalanish orqali tezkor nazoratni amalga oshirish.

✓ Hamkorlik tizimi – Milliy gvardiya Ichki ishlar vazirligi, mahalla fuqarolar yig'inlari, Yoshlar ishlari agentligi, Oila va xotin-qizlar qo'mitasi bilan hamkorlikda jinoyatlarning oldini olish bo'yicha kompleks choralarni ko'radi.

✓ Ma'naviy-ma'rifiy ishlar – yoshlar o'rtasida huquqiy savodxonlikni oshirish, jinoyatga moyillikni kamaytirish maqsadida seminar, uchrashuv va treninglar o'tkazish.

✓ 4. Amaliyotda uchraydigan muammolar

Milliy gvardiya organlarining jinoyatlarning oldini olishdagi faoliyatida bir qator tizimli muammolar mavjud:

✓ Huquqni muhofaza qiluvchi organlar o'rtasida vakolatlar to'liq ajratilmagan;

✓ Ayrim xodimlarning kasbiy tayyorgarlik darajasi yetarli emas;

✓ Hududlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari imkoniyatlaridan to'liq foydalanilmayapti;

✓ Aholining huquqiy madaniyat darajasi past bo'lib, bu jinoyatlarning oldini olish samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

5. Taklif va tavsiyalar

Milliy gvardiyaning jamoat tartibini ta'minlash va jinoyatlarning oldini olishdagi samaradorligini oshirish uchun quyidagi takliflar ilgari surilishi mumkin:

✓ Xodimlar uchun muntazam kasbiy tayyorlov va psixologik barqarorlik dasturlarini joriy etish;

✓ Axborot texnologiyalarini (sun'iy intellekt, raqamli nazorat tizimlari) jamoat xavfsizligi sohasiga keng joriy etish;

✓ Mahalla tizimi bilan hamkorlikni institutsional darajada kuchaytirish;

✓ Huquqiy targ'ibot va profilaktik faoliyatni maktab va oliy ta'lim muassasalarida tizimli tashkil etish.

2. Jamoat tartibiga qarshi jinoyatlar tushunchasi va ularning oldini olish zaruriyati

Jamoat tartibiga qarshi jinoyatlar deganda — fuqarolarning osoyishtaligini buzuvchi, jamiyat axloq me'yorlariga zid harakatlar tushuniladi. Ular O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 277–283-moddalarida belgilangan bo'lib, bezorilik, mayda bezorilik, ommaviy tartibsizlik va hokazolar shular jumlasiga kiradi⁴⁹.

Mazkur turdagi jinoyatlar ijtimoiy muhitga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli ularning oldini olish davlat organlarining, xususan Milliy gvardiyaning asosiy vazifalaridan biridir⁵⁰.

⁴⁹ O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi, 277–283-moddalar.

⁵⁰ Milliy gvardiya tahliliy ma'lumotnomasi, 2023 yil.

Milliy gvardiya tomonidan jamoat tartibiga qarshi jinoyatlarning oldini olish quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- profilaktik patrul xizmatlari tashkil etish;
- ommaviy tadbirlarda tartibni saqlash;
- jamoat joylarida videokuzatuv tizimlarini joriy etish;
- mahalla va ichki ishlar organlari bilan hamkorlikni kuchaytirish⁵¹.

Jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash sohasida ichki ishlar va Milliy gvardiya organlarining o'rtasidagi o'zaro axborot almashish hamkorlikning keng tarqalgan shaklidir. Ichki ishlar organlarining xodimlari aynan axborotni yig'ish, tahlil qilish va uni almashish asosida ishlab chiqqan xulosaga ko'ra huquqbuzar yoki huquqbuzarlikka moyil bo'lgan shaxslar bilan munosabatda bo'lishi, ularning taqdirlarini belgilashi bois ayrim olimlar tomonidan axborot olish va unga ishlov berishni ichki ishlar organlari faoliyatining asosiy texnologiyalaridan biri deya ta'kidlanadi⁵².

Jamoat tartibiga qarshi jinoyatlarning oldini olish mexanizmlari

Ushbu jinoyatlarning oldini olishda kompleks yondashuv zarur. Profilaktika tizimi quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

1. Huquqiy-ma'rifiy choralar – aholining, ayniqsa yoshlarning huquqiy savodxonligini oshirish, ommaviy axborot vositalari orqali huquqiy madaniyatni targ'ib qilish.

2. Institutsional choralar – Milliy gvardiya, Ichki ishlar organlari, mahalla fuqarolar yig'inlari va jamoatchilik kengashlari o'rtasida hamkorlikni mustahkamlash⁵³.

3. Tashkiliy choralar – jamoat joylarida videokuzatuv tizimlarini kengaytirish, tungi reydlar va profilaktik suhbatlar o'tkazish⁵⁴.

4. Milliy gvardiya organlari bugungi kunda jamoat tartibini saqlash, ommaviy tadbirlar vaqtida xavfsizlikni ta'minlash va jinoyatlarning oldini olishda muhim rol o'ynamoqda.

Shu sababli, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning tashabbusi va rahbarligi ostida so'nggi yillarda qabul qilingan qonun hujjatlari asosida ichki ishlar va Milliy gvardiya organlarining jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlash faoliyatini takomillashtirishga qaratilgan salmoqli ishlar amalga oshirildi. Jumladan, ish uslublarini, aholiga xizmat ko'rsatish masalalarini, hamkorlik mexanizmlarini, raqamli texnologiyalarni joriy etish darajasini va shaxsiy tarkib bilan ma'naviy-ma'rifiy ishlarni tashkil etish choralarini kuchaytirish bu boradagi tizimli ishlarning muhim yo'nalishlaridan biri bo'ldi. Shuningdek, hududlarda jinoyatchilik ahvolidan kelib chiqib, har bir tuman, shahar va mahallalarni toifalarga ajratish hamda hokimliklar, sektorlar va jamoatchilik bilan hamkorlikda jinoyat o'choqlari»ni bartaraf etish uchun barcha zarur kuch va vositalarni jalb qilish belgilandi⁵⁵.

⁵¹ "Xavfsiz hudud" konsepsiyasi, Milliy gvardiya matbuot xizmati, 2024 yil.

⁵² Криминология / Под ред. Дж. Ф. Шели; Пер. с англ. - СПб., 2003. - С. 465-296

⁵³ O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to'g'risidagi Qonun, 2017-yil 30-avgust.

⁵⁴ Qodirov Sh.A. Jamoat xavfsizligini ta'minlashda Milliy gvardiya o'rni. – Toshkent, 2020.

⁵⁵ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 26 martdagi «Jamoat xavfsizligini ta'minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ichki ishlar organlari faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-6196-sonli farmoni Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 26.03.2021 y., 06/21/6196/0240- son.

Xulosa

Milliy gvardiya O'zbekiston Respublikasida jamoat xavfsizligini ta'minlash, jinoyatlarning oldini olish va fuqarolarning tinch hayotini himoya qilishda muhim o'rin tutadi. Uning huquqiy asoslari mustahkam bo'lib, amaliy faoliyati zamonaviy xavfsizlik talablariga mos ravishda takomillashib bormoqda. Shu bilan birga, mavjud muammolarni bartaraf etish, texnik va kasbiy salohiyatni oshirish, hamkorlikni kuchaytirish Milliy gvardiya tizimining yanada samarali faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-avgustdagi PF-5106-son Farmoni "O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasini tashkil etish to'g'risida".
2. O'zbekiston Respublikasi Qonuni "O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi to'g'risida", 2019-yil 29-mart.
3. "Jamoat tartibini saqlash to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni, 2014-yil 12-sentabr.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 18-dekabrda PQ-4921-son Qarori "Milliy gvardiya faoliyatini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida".
5. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi, 1994-yil 22-sentabr.
6. Yusupov Sh. "Jamoat xavfsizligini ta'minlashda Milliy gvardiya faoliyatining huquqiy asoslari", Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022-yil, №3.